

*М. О. Орликовський,
к. е. н., доцент кафедри менеджменту організацій і адміністрування імені М. П. Поліщука,
Житомирський національний агроекологічний університет, м. Житомир
ORCID ID: 0000-0001-9296-623X*

*М. О. Місюрова,
магістр кафедри менеджменту організацій і адміністрування імені М. П. Поліщука,
Житомирський національний агроекологічний університет, м. Житомир
ORCID ID: 0000-0003-1914-0591,*

*А. В. Железнякова,
магістр кафедри менеджменту організацій і адміністрування імені М. П. Поліщука,
Житомирський національний агроекологічний університет, м. Житомир
ORCID ID: 0000-0002-7961-9177*

*Д. О. Школа,
магістр кафедри менеджменту організацій і адміністрування імені М. П. Поліщука,
Житомирський національний агроекологічний університет, м. Житомир
ORCID ID: 0000-0003-4482-9518*

DOI: 10.32702/2306-6814.2020.1.96

УПРАВЛІННЯ ІНВЕСТИЦІЙНИМ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯМ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОГО РОЗВИТКУ ОСНОВНИХ ВИДІВ ДІЯЛЬНОСТІ ФГ "ПАНТУС-ВВ" ХОРОШІВСЬКОГО РАЙОНУ ЖИТОМИРСЬКОЇ ОБЛАСТІ

M. Orlikovsky,
PhD in Economics, Associate Professor of the Department of Management of Organizations
and Administration. M.P. Polischuk, Zhytomyr National Agro-Ecological University, Zhytomyr

M. Misurova,
Master's Degree in Management of Organizations and Administration M. P. Polischuk,
Zhytomyr National Agro-Ecological University, Zhytomyr

A. Zheleznyakov,
Master's Degree in Management of Organizations and Administration M .P. Polischuk,
Zhytomyr National Agro-Ecological University, Zhytomyr

D. Shkola,
Master's Degree in Management of Organizations and Administration M. P. Polischuk,
Zhytomyr National Agro-Ecological University, Zhytomyr

MANAGEMENT OF INVESTMENT SUPPORT OF COMPETITIVE DEVELOPMENT OF THE MAIN
ACTIVITIES OF FG "PANTUS-BB" OF HOROSHEVSKY DISTRICT OF ZHYTOMYR REGION

Дослідження присвячене розгляду та узагальненню теоретико-методичних і науково-практичних аспектів управління інвестиційним забезпеченням конкурентоспроможного розвитку підприємства, розв'язанню наукового завдання, що виявляється в підвищенні ефективності виробництва ФГ "Пантус-ВВ" Хорошівського району Житомирської області. В статті розгляда-

ються загальні підходи до визначення понять проблематики дослідження, дискусійні моменти та положення щодо теоретичного забезпечення вирішення проблеми інвестиційного забезпечення конкурентоспроможного розвитку підприємств та ефективного управління новоствореними господарськими системами. Досліджено проблему ефективного розвитку підприємства, котра виявляється в застарілих технологіях виробництва, низькому рівні матеріально-технічного забезпечення, незадоволені потреби в ресурсному забезпеченні та ін. Вирішення проаналізованих проблем полягає в запровадженні принципово нових технологічних факторів виробництва, які підтверджуються прогнозними економічними розрахунками, стосовно питань інвестиційного забезпечення запропонованих нововведень, джерел їх надходження та розрахунку показників ефективності від їх використання в контексті управління рівнем конкурентоспроможності підприємства. Досліджується сукупність впливу зовнішніх та внутрішніх чинників економічного середовища на господарські процеси підприємства та виокремлюються конкретні шляхи розв'язання виявлених проблем підвищення рівня управління конкурентоспроможністю підприємства, виокремлення елюентів дії факторів ризику на ефективність управління конкурентоспроможністю підприємства та умов його інвестиційного забезпечення. Вирішення даних проблеми разом з оптимізацією виробничих структур та оптимізацією можливого "вектору" розвитку сільськогосподарських підприємств Житомирської області дасть можливість оновити матеріально-ресурсне забезпечення виробництва ФГ "Пантус-ВВ", створити умови для розвитку дієвого конкурентного середовища та значно підвищити його ефективність, при цьому залучення інвестиційних ресурсів та ефективного управління ними. В дослідженні приділено увагу конкурентоспроможному розвитку підприємства з позиції зниження рівня собівартості виробленої продукції, вдосконаленню факторів технологічного переоснащення виробництва, а також використання принципово нових методів та методик управління виробничими процесами об'єкта дослідження. В статті аргументуються фактори впливу зовнішнього середовища господарювання як невід'ємна складова ефективного розвитку конкурентного середовища та управління факторами його розвитку. Досліджено загальний господарський ефект від залучення інвестиційних ресурсів у структурі ефективного та конкурентоспроможного розвитку підприємства та доведено доцільність його застосування.

The study is devoted to the consideration and generalization of the theoretical, methodological and scientific-practical aspects of managing the investment support of competitive development of the enterprise, the solution of the scientific problem, which is manifested in improving the efficiency of production of FG "Pantus-BB" of the Khoroshiv district of Zhytomyr region. The article deals with the general approaches to the definition of the concepts of research problems, discussion points and provisions regarding the theoretical support for solving the problem of investment support for the competitive development of enterprises and the effective management of newly created economic systems. The problem of the effective development of the enterprise, which is manifested in outdated production technologies, low level of logistical support, unmet needs for resource support, etc., is investigated. The solution of the analyzed problems is the introduction of fundamentally new technological factors of production, which are confirmed by the forecast economic calculations, concerning the issues of investment support of the proposed innovations, sources of their income and calculation of efficiency indicators from their use in the context of managing the level of enterprise competitiveness. The influence of external and internal factors of the economic environment on the economic processes of the enterprise is investigated and the specific ways of solving the identified problems of increasing the level of management of competitiveness of the enterprise, the isolation of the eluent of the influence of risk factors on the efficiency of managing the competitiveness of the enterprise and the conditions of its investment security are identified. The solution of these problems together with the optimization of production structures and optimization of the possible "vector" of agricultural enterprises of Zhytomyr region will allow to upgrade the material and resource support of the production of FG "Pantus-BB", to create conditions for the development of an effective competitive environment and greatly increase its efficiency, while attracting investment resources and their effective management. The study focuses on the competitive development of the enterprise in terms of reducing the cost of production, improving the factors of technological re-equipment of production, as well as the use of fundamentally new methods and techniques for managing the production processes of the object of study. In the article the factors of influence of external environment of economy as an integral component of effective development of competitive

environment and management of factors of its development are argued. The general economic effect of attracting investment resources in the structure of effective and competitive development of the enterprise is investigated and the feasibility of its application is proved.

Ключові слова: інвестиційне забезпечення, конкурентоспроможний розвиток, управління виробництвом, оптимізація інвестиційного забезпечення, управлінський ефект, управління середовищем, оптимізація забезпечення, моделювання ризиків.

Key words: investment support, competitive development, production management, optimization of investment support, management effect, environmental management, optimization of security, risk modeling.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

Для успішного розв'язання завдань євроінтеграції аграрний сектор економіки України має достатньо передумов: багатий природно-ресурсний та експортний потенціал, вагомий людський капітал, поступово зростаючу інвестиційну привабливість, збережений уклад сільського життя та багатовікові традиції ведення сільського господарства. У цьому контексті дослідження та наукове осмислення досвіду формування європейської аграрної моделі сприятимуть проведенню структурних реформ у галузі сільського господарства та підвищенню рівня конкурентоспроможності агропродовольчої продукції на європейському й світовому ринках. Розвиток ринків визначається підвищенням вимог щодо якості продукції, що випускається. Це пов'язано з тим, що в сучасному світі виживання будь-якої фірми, забезпечення стійкого становища на ринку товарів і послуг визначаються рівнем конкурентоспроможності продукції.

Конкурентоспроможність також детермінована рівнем ціни і рівнем якості продукції. Управління входженням України до світової торгової спільноти створює значні можливості для українських товаровиробників, що надасть змогу кращого доступу до світових ринків, розширить споживчий асортимент і полегшить доступ до іноземних технологій. Водночас рівень конкуренції на внутрішньому ринку суттєво зростає, а оскільки до України прийдуть нові міжнародні гравці, то необхідно бути до цього підготовленими. Тож пріоритетним має бути інвестиційне забезпечення розвитку конкурентоспроможного українського аграрного сектору як на теренах нашої держави, так і на світовій арені [7, с. 321].

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ, В ЯКИХ ЗАПОЧАТКОВАНО РОЗВ'ЯЗАННЯ ДАНОЇ ПРОБЛЕМИ І НА ЯКІ СПИРАЄТЬСЯ АВТОР, ВИДІЛЕННЯ НЕ ВИРІШЕНИХ РАНІШЕ ЧАСТИН ЗАГАЛЬНОЇ ПРОБЛЕМИ, КОТРИМ ПРИСВЯЧУЄТЬСЯ ОЗНАЧЕНА СТАТТЯ

Огляд літературних джерел показав, що дослідженням проблем інвестиційного забезпечення конкурентоспроможного розвитку сільськогосподарських підприємств займалися такі провідні вчені й теоретики, як В.Г. Андрійчук, С.К. Громовалова, І.А. Бланк, П.Т. Саблук, Ф.Ф. Бутинець, Я.Д. Крупка, Н.Г. Богатко, Л.І. Лук'яненко, І.Є. Прибера, та інші. Загальнонаукові та класичні погляди на проблему дослідження сформулювали Ф. Кене, Т. Ман, К. Маркс, Д. Міль, Д. Рікардо, Н. Сеніор, С. Сісмонді, А. Сміт, Ж. Тюрго. Проблеми інвестиційного забезпечення конкурентоспроможного виробництва продукції сільського господарства знайшли відображення в роботах В.Г. Андрійчука, В.П. Долинського, С.М. Кваші, М.Й. Маліка, Л.Д. Павловської, Т.П. Саблука, О.О. Школьного, О.М. Шпичака та ін. Організаційно-економічні питання функціонування й підвищення рівня ефективності інвестиційного забезпечення та конкурентоспроможного розвитку і управління підприємствами розглядаються в наукових працях А.А. Бондарчука, І.В. Кузнецової, А.О. Соколової та інших.

Таблиця 1. Форми економічної конкуренції в господарському середовищі підприємства

Форма конкуренції	Загальна характеристика	Приклад
Функціональна	Виникає в ситуації, коли товар, що випускається певним підприємством і поряд з товарами інших фірм задовольняє конкретну потребу споживача. Подібні товари називаються товарно-родовими конкурентами	Потреба споживача – відпочинок після роботи. Засоби для задоволення потреби: книги, спортивне знаряддя, музичні платівки
Предметна	Виступає наслідком аналогічності товарів, що випускаються. Ведеться за різними марками одного й того ж товару, що випускаються різними фірмами	Аналогічні товари різних фірм – спортивний одяг, одяг для активного відпочинку та молодіжний одяг - фірм Adidas, Reebok, O'Neill, Nike, Columbia
Видова	Виникає між різними різновидами товару, що в принципі задовольняють одну й ту ж потребу; при цьому існує хоча б один параметр, за яким вони розрізняються (потужність двигуна автомобіля, кількість швидкостей у велосипеда тощо)	Автомобілі одного класу, але з різним оснащенням

Джерело: адаптовано авторами на основі джерела [6].

Водночас залишається мало дослідженим проблема залучення і використання інвестиційних ресурсів підприємств в контексті формування моделі розвитку дієвого конкурентоспроможного зовнішнього середовища.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Окреслені шляхи вирішення поставлених завдань у дослідженні передбачають розкриття економічної сутності та значення категорії "інвестування", "конкурентоспроможність" та "конкурентоспроможність продукції"; характеристику особливостей конкурентоспроможності сільськогосподарської продукції; аналіз організаційно-економічної та фінансової характеристики ФГ "Пантус-ВВ"; оцінку рівня економічної та ділової активності виробничої системи підприємства з мето проведення проектного обґрунтування резервів збільшення інвестиційного забезпечення господарської діяльності в контексті підвищення рівня конкурентоспроможності його товарної продукції.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ З ПОВНИМ ОБґРУНТУВАННЯМ ОТРИМАНИХ НАУКОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ

За ринковою класифікацією конкуренція поділяється на такі види: цінова й не-

Таблиця 2. Класифікація чинників конкурентоспроможності господарського середовища підприємства

Ознака класифікації	Види чинників
Сфера дії	Макроекономічні – діють на рівні держав і галузей країни Мікроекономічні – діють на рівні підприємств, конкретних товарів і послуг
Походження	Основні (природні) – природні ресурси, кліматичні умови, географічне положення країни, некваліфікована і напівкваліфікована робоча сила; «дістаються» країні задарма або задіювання їх вимагає невеликих вкладень; значну роль грають у ненаукоємному виробництві: добувній промисловості, будівництві цивільних об'єктів (шкіл, житла), галузях АПК Розвинені (штучні) – часто є результатом інтелектуальної діяльності - організація наукових центрів виробництва і формування високоосвічених кадрів, добре розвинена інфраструктура обміну інформацією; для створення чинників потрібні значні і часто тривалі вкладення капіталу і людських зусиль
Спеціалізація	Загальні – чинники, що діють у широкому спектрі галузей: мережа автомобільних шляхів і залізниць, персонал з вищою освітою Спеціалізовані – чинники, що діють в обмеженому колі галузей або навіть в одній-єдиній (персонал з вузькою спеціалізацією, інфраструктура специфічного типу; формування чинників вимагає постійного і істотного фінансування, проте їх складніше продублювати конкурентам, оскільки для їх створення необхідні довгострокові інвестиції)
Соціально-економічна природа	Ресурси: трудові ресурси (кількість, кваліфікація, вартість робочої сили, тривалість робочого часу, трудова етика); фізичні ресурси (кількість, якість, доступність і вартість корисних земельних ділянок, води, корисних копалин, лісових ресурсів, риболовецьких угідь, кліматичні умови, розташування щодо інших країн); ресурс знань (сума наукової, технічної і ринкової інформації, наявної в країні); грошові ресурси (кількість і вартість капіталу, який може бути задіяний для фінансування промисловості) Інфраструктура. Якість інфраструктури і плата за користування нею (транспортна система, система зв'язку, поштові послуги, переказ платежів або засобів із банку в банк, система охорони здоров'я, житловий фонд, установи культури тощо т.д.)

Джерело: адаптовано автором на основі джерела [1, с. 203—205].

Рис. 1. Формування вимог до виробу та визначення переліку показників оцінки конкурентоспроможності продукції підприємства

Джерело: адаптовано автором на основі джерела [5].

Таблиця 3. Методика оцінки показників конкурентоспроможності продукції підприємства

Показник конкурентоспроможності	Позначення показника	Формула розрахунку	Характеристика
Одиничний показник	(g)	$g = \frac{P}{P_{100}} * 100$	Відображає відсоткове відношення будь-якого технічного, або економічного параметру (P) до величини того ж параметру продукту конкурента, прийнятого за 100%
Груповий показник	(G)	$G = \sum a_i g_i$	Об'єднує одиничний показник (g) за однорідною групою параметрів (технічних, економічних, естетичних) застосовуючи валові коефіцієнти (a), визначені експертним шляхом
Інтегральний показник	(I)	$I = \frac{G_i}{G}$	Характеризує відношення групового показника за технічними параметрами до групового показника за економічними параметрами

Джерело: адаптовано автором на основі джерела [2].

цінова; досконала і недосконала; недобросовісна. Цінова конкуренція — це вид конкурентної боротьби за допомогою зміни цін на товари. Цінова конкуренція характеризується також ціновою дискримінацією на товари, роботи та послуги, що реалізуються. Цінова дискримінація — це практика встановлення різних цін на товари, роботи і послуги незалежно від різниці у витратах. За нецінової конкуренції продавці привертають увагу і гроші покупців, не змінюючи ціни. Продавець намагається забезпечити вищу якість свого товару; фірма прагне створити сприятливі умови, пов'язані з продажем товару, наприклад, відкриваючи сервісні центри ремонту виробів, надаючи безплатні консультації щодо використання товару тощо. Недобросовісна конкуренція — це діяльність суб'єктів ринку, спрямована на забезпечення домінуючого становища на ринку й одержання максимальної вигоди за допомогою обману споживачів і партнерів [4]. Прийнято виділяти також форми конкуренції (табл. 1).

Аналіз основних видів та форм конкурентної боротьби свідчить, що нею охоплені всі суб'єкти виробництва і обігу. Конкуренція є важливою рушійною силою ринкової економіки. Вона змушує підприємців постійно шукати шляхи для зниження витрат виробництва, застосовувати новітні технології, підвищувати кваліфікацію працівників, впроваджувати досягнення науково-технічного прогресу, що прискорює розвиток продуктивних сил і забезпечує конкурентоспроможність продукції (товарів, робіт і послуг) [2].

За великої кількості чинників конкурентоспроможності товару на ринку, пріоритетну роль відіграють такі: корисність для потенційного покупця (споживча вартість або здатність задовольнити вимоги, що пред'являються до даного типу і виду товару з боку споживача); ціна товару (при рівній корисності покупець надасть перевагу дешевшому товару, але може придбати і дорожчий товар, якщо він виявиться для нього кориснішим; виняток престижні або статусні товари, придбання яких необхідне для підтримки певного соціального статусу покупця); інноваційність продукції (введення важливої для покупця новизни у товар, що робить його оригінальним (ексклюзивним)). Класифікацію чинників, які впливають на конкурентоспроможність наведено в табл. 2.

Під чинниками конкурентоспроможності прийнято розуміти безпосередні причини, наявності яких необхідно та достатньо для зміни одного чи декількох критеріїв конкурентоспроможності. Крім зазначених у таблиці 2, за інтенсивністю дії розрізняють малозначні, значні і дуже значні фактори конкурентоспроможності продукції, а за характером дії — позитивні і негативні, по відношенню безпосередньо до товару виділяються такі групи чинників, як товарні та нетоварні; по відношенню до підприємства та ступеня їх контролюваності підприємством виділяються такі групи чинників, як зовнішні та внутрішні. В основі розрахунку одиничних, групових й інтегральних показників лежать показники (параметри), що характеризують конкурентоспроможність продукції, які підрозділяються на: технічні, економічні й організаційно-комерційні. Технічні показники характеризують технічну досконалість продукції, під якою розуміється сукупність найбільш істотних властивостей продукції, що визначають її якість і характеризують науково-технічні досягнення в розвитку цього виду продукції [3].

Забезпечення конкурентоспроможності продукції на належному рівні потребує її кількісної оцінки. Проте існує проблема відсутності єдиного підходу до методики оцінки конкурентоспроможності, що пояснюється різноманітністю продукції та її споживчих характеристик (рис. 1).

Технічні показники включають класифікаційні й оцінні. Класифікаційні показники характеризують призначення й область застосування даного виду продукції. Значення цих показників дозволяють віднести зразки, наявні на світовому ринку, до групи аналога оцінюваної продукції. Для зіставлення оцінюваного й базового зразків вони не використовуються. Екологічні показники характеризують рівень шкідливих впливів на навколишнє середовище, що виникають при експлуатації або споживанні продукції. До них, наприклад, відносяться: зміст шкідливих домішок, що викидають у навколишнє середовище; імовірність викидів у навколишнє середовище шкідливих часток, газів, випромінювань при зберіганні транспортуванні, експлуатації або споживанні продукції. У більшості країн екологічні показники встановлюються відповідними технічними регламентами й

Таблиця 4. Аналіз зовнішнього середовища ФГ "Пантус-ВВ" у контексті оцінки рівня інвестиційного забезпечення розвитку конкурентоспроможності продукції підприємства та факторів їх впливу (2019–2021 рр.)

Зовнішнє середовище функціонування сільськогосподарського підприємства			
Склад зовнішнього середовища	Міра впливу (бали)	Склад зовнішнього середовища	Міра впливу (бали)
<i>Політичний (P)</i>		<i>Економічний (E)</i>	
Податкова політика	5	Економічне зростання	6
Захист вітчизняного товаровиробника	3	Кредитно-грошова політика	5
Захист прав споживачів	3	Державна підтримка товаровиробників	7
Трудове право	2	Диспаритет цін	8
Державне втручання	4	Політика щодо безробіття сільського населення	8
Політична стабільність	4	Рівень інфляції	9
<i>Загальний вимір аспекту впливу складової</i>	21	<i>Загальний вимір аспекту впливу складової</i>	43
<i>Соціальний (S)</i>		<i>Технологічний (T)</i>	
Розподіл доходів	1	Державна підтримка наукових розробок	4
Демографічна ситуація на селі	3	Технологічний розвиток галузі	3
Удосконалення охорони праці	2	Нові розробки та розвиток	4
Життєвий рівень населення	3	Швидкість зношування техніки	4
Відношення до роботи	1	Використання енергетичних ресурсів та їх затрати	7
Розвиток сільського інфраструктурного забезпечення	2	Фокусування на новітню технологію	2
<i>Загальний вимір аспекту впливу складової</i>	12	<i>Загальний вимір аспекту впливу складової</i>	24

Джерело: власні розробки автора при застосуванні експертного методу бальних оцінок з використанням доповненої методики оцінки умов зовнішнього середовища господарювання.

нормами, виконання яких обов'язково. Функціональні показники визначають, яку основну потребу і у який саме спосіб задовольняє товар як предмет споживання на відміну від інших товарів, що обертаються на ринку. Вони характеризують корисний ефект від експлуатації або споживання продукції й прогресивність технічних рішень, що закладають у неї. Чим вище значення функціональних показників, тим повніше виріб задовольняє потреби людини. Номенклатура цих показників для різних товарів неоднакова. Вона визначається їхнім призначенням [6]. Для визначення конкурентоспроможності продукції застосовують систему одиничних, групових та інтегральних показників (табл. 3).

Відповідність виробу своєму призначенню характеризується також успішним виконанням ряду додаткових функцій. Тому важливою функціональною характеристикою виробу є універсальність його застосування. Вона визначається двома показниками: широтою діапазону й можливостями використання товару за призначенням, а також наявністю в нього додаткових функцій, корисних для споживача.

Функціональні показники завжди перебувають у центрі уваги при оцінці конкурентоспроможності, тому що вони визначають корисний ефект від експлуатації виробу. Виріб може або безпосередньо задовольняти ту або іншу потребу людини, або служить коштами задоволення потреби, виступаючи в комплексі з іншими товарами. Виконання виробом споживчих функцій багато в чому залежить від його конструктивно-технічного рівня, вихідних матеріалів й якості виготовлення. Фізіологічні й психофізіологічні показники визначають відповідність виробу силовим, швидкісним,

енергетичним, нюховим і смаковим можливостям людини. Психологічні показники характеризують відповідність виробу можливостям сприйняття й перероб-

Таблиця 5. Основні ризики інвестування економічного розвитку в системі забезпечення конкурентного середовища виробництва продукції ФГ "Пантус-ВВ" (2019–2021 рр.)

Вид ризику	Причини
<i>Загальні ризики</i>	
Політичний	Поляризація політичних симпатій населення за результатами останніх парламентських виборів
Законодавчий	Недосконалість правової бази; недостатнє законодавче забезпечення
Зовнішньоекономічний	Тенденції в економічному розвитку країн світового співтовариства
Інфляційний	Високий рівень інфляції
Екологічний	Рівень забруднення навколишнього середовища
<i>Специфічні ризики</i>	
Виробничо-технічний	Погодні умови; стихійні лиха; зміна продуктивності тварин і врожайності сільськогосподарських культур; нестабільність якості й обсягів сировини; помилки у проектно-кошторисній документації; новизна технологій
Збутовий	Зміна попиту й цін на сільськогосподарську продукцію; зниження ділової активності; дії конкурентів
Соціальний	Низький рівень заробітної плати; нерозвиненість соціальної інфраструктури; труднощі у наборі кваліфікованих кадрів
Фінансово-економічний	Диспаритет цін на продукцію сільського господарства й галузей промисловості, пов'язаних з поставкою техніки й переробкою сільськогосподарської продукції; залежність від підприємств-постачальників; нестача оборотних коштів; низький рівень платоспроможності сільськогосподарських підприємств; порушення договірних зобов'язань

Джерело: власні дослідження автора на основі використання річних звітів ФГ "Пантус-ВВ" за 2017–2019 рр.

Таблиця 6. Проектне обґрунтування ефективності впровадження ресурсозберігаючої технології вирощування озимої пшениці в ФГ "Пантус-ВВ" на перспективний господарський період 2020 р.

№ п/п	Показники	Одиниці виміру показників	Фактичний обсяг виробництва 2019 р.	Проектний обсяг виробництва 2020 р.	2020 р. до 2019 р., (+/-)
1	Площа посіву	Га	1142,0	2136,0	+994,0
2	Врожайність	ц/га	10,1	53,0	+42,9
3	Валове виробництво	Ц	11534,2	113208,0	+101674,0
4	Загальні витрати	тис грн	3078,0	22452,8	+19374,8
5	Ціна реалізації 1 ц	Грн	331,8	465,0	+133,2
6	Виробнича собівартість проданого 1 ц	Грн	312,9	355,3	+42,4
7	Прибуток з 1 ц	Грн	18,9	109,7	+90,8
8	Рентабельність виробництва	%	6,04	30,81	+24,77
9	Виробничий період	міс.	6	10	-4
10	Часта витрат на реалізацію і зберігання продукції	%	22,6	14,5	-8,1

Джерело: власні дослідження авторів.

ки інформації. Вони враховують легкість освоєння споживачем функціональних можливостей товару й алгоритмів керуючих дій, швидкість вироблення навичок взаємодії з товаром та ін.

Естетичні показники характеризують здатність виробів виражати в почуттєво сприйманих ознаках форми свою суспільну цінність (соціально-культурну значимість, ступінь доцільності, корисності, раціональності й ін.). Вони визначають естетичну цінність продукції й здатність задовольняти естетичні потреби людини. Естетичні показники можуть по-різному проявлятися залежно від естетичних смаків споживачів, умов навколишнього середовища, суспільної ситуації. До естетичних показників належать художня виразність, раціональність форми, цілісність композиції, досконалість виробничого виконання й стабільність товарного виду. Складність зовнішнього середовища визначається такими факторами: кількістю зовнішніх сил, що впливають на підприємство і на які воно повинне реагувати; ступенем впливу відповідних зовнішніх сил на діяльність підприємства та їх взаємозв'язком: посилюючим, коли зміна ступеня впливу однієї з ланок (сил) зовнішнього середовища посилює вплив іншої (інших) ланки; нейтральний; послаблюючий, за якого посилення (послаблення) впливу однієї ланки зменшує вплив іншої (інших) ланки зовнішнього середовища; варіативністю зовнішніх сил та швидкістю, з якою можуть проходити зміни в ступені їх впливу на діяльність підприємства.

Вона зменшується із збільшенням кількості достовірної інформації, якою володіє підприємство, і навпаки. Кожному з факторів зовнішнього середовища присвоюється певне значення (по бальній системі), в залежності від інтенсивності його впливу (табл. 4).

За результатами моніторингу ризикових ситуацій, які визначають економічний конкурентний розвиток сільськогосподарських підприємств, можна виділити дві групи ризиків: загальні ризики, пов'язані із можливістю впливу несприятливих факторів на всі суб'єкти господарювання, і специфічні, пов'язані з можливістю впливу несприятливих факторів на конкретний об'єкт інвестування. Неминучість виникнення ризикових ситуацій і прояв їх наслідків вимагають розробки й застосування у практичній діяльності сільськогосподарських підприємств відповідних методів попередження й реагування на них. Із цією метою рекомендуємо збільшувати норму дисконту, розраховану, виходячи із середньозваженої ціни капіталу на величину компенсації ризику (табл. 5).

Залежно від ступеня впливу на фінансовий стан сільськогосподарських підприємств можна виділити допустимий, критичний і катастрофічний ризики. Допустимий ризик — це ймовірність втрати підприємствами прибутку. Критичний ризик пов'язаний із втратою передбачуваного виторгу (виручки від реалізації продукції, робіт та послуг). Найнебезпечнішим є катастрофічний ризик, що призводить до втрати всього майна й банкрутства підприємств. Через відмінності й особливості галузей і регіональних систем фактори, що стримують інвестиційну діяльність, істотно відрізняються. Комплексний вплив зазначених факторів на рівень конкурентоспроможності продукції досліджуваного підприємства, а отже, і на фінансові показники діяльності ФГ "Пантус-ВВ" визначено на основі методики середніх інтегральних показників з застосуванням коригувальних величин апроксимації. Оскільки на сучасному етапі відбувається зростання попиту на зерно, ми плануємо запровадити виробництво зернових культур у розмірі орендованої площі ріллі — 2136 га ріллі замість використаної виробничої площі в розмірі 1142 га ріллі (зернових та зернобобових культур). Управлінському персоналу підприємства необхідно розробити стратегію за-

Вона зменшується із збільшенням кількості достовірної інформації, якою володіє підприємство, і навпаки. Кожному з факторів зовнішнього середовища присвоюється певне значення (по бальній системі), в залежності від інтенсивності його впливу (табл. 4).

Таблиця 7. Вплив фондозабезпеченості на виробництво валової продукції та рівень товарності високотоварних сільськогосподарських підприємств у 2019 р.

Група високотоварних с.-г. підприємств за показником Фондозабезпеченості, грн/га	Кількість високотоварних аграрних підприємств у групі	Середня фондозабезпеченість, грн/га	Виробництво валової продукції, грн /га		Рівень товарності, %
			на 1 га с.-г. угідь	на 1 грн основних виробничих фондів	
I – до 4320	29	3787	536	0,11	89,2
II – 4321-6048	54	5407	599	0,08	93,8
III – 6049 і більше	41	7789	602	0,12	97,2
Житомирська область	124	5295	612	0,10	95,6

Джерело: розраховано за даними головного управління статистики у Житомирській області за 2019 р.

лучення інвестицій для закупівлі відповідної техніки, сортового насіння та засобів захисту рослин (табл. 6).

Під час впровадження ресурсозберігаючої технології вирощування озимої пшениці в досліджуваному господарстві значно зростає ефективність виробництва цієї культури, а відтак і підвищення конкурентоспроможності товарної продукції. Використання насіння сорту "Подолянка" та дотримання раціональної технології вирощування озимої пшениці (застосовуючи попередника), господарство в змозі збільшити урожайність даної культури до 53 ц/га, за поточних 10,1 ц/га, тобто на 42,9 ц/га.

Під час збільшення площі посівів та зростанні урожайності виробництво валова продукція зерна пшениці зростає до 113208 ц, що на 101674 ц більше у порівнянні з 2019 р. Витрати у порівнянні з 2019 р. зростуть у зв'язку із закупівлею нового сорту насіння, зростанням цін на засоби захисту рослин від шкідників, паливно-мастильні матеріали та ін. на 19374,8 тис. грн.

Зростання загальних витрат на виробництво продукції відображається на зростанні виробництва валової продукції, водночас собівартості 1 ц проданої продукції, котра в проектному обґрунтуванні збільшиться на 42,4 грн/ц, та обов'язково слід враховувати синергетичний ефект виробництва за рахунок укрупнення його масштабів (рівень товарності господарства має складати 95,5 %). У 2019 р. прибуток з 1 ц складає 18,9 грн/ц, тоді як в проектному розрахунку планується отримати 109,7 грн/ц. Водночас зростає і рентабельність виробництва з 6,04 % у 2016 р. до 30,81 % у 2020 році.

Отже, для забезпечення виробництва конкурентоспроможної продукції необхідний технічний і технологічний прорив, який можливий тільки за сприяння інвестиційних вкладень в інновації досліджуваного підприємства. Інноваційний процес в АПК спроможний забезпечити створення та господарське освоєння нових засобів виробництва та технологій, спрямованих на підвищення рівня якості продукції та економію сукупних витрат, що також сприятиме створенню конкурентних переваг (табл. 7).

У наступних дослідженнях важливого значення набуває інтеграція запропонованого техніко-технологічного нововведення в загальну господарську структуру ФГ "Пантус-ВВ". У цьому випадку, за незмінної господарської структури виробництва, але зі зміною структури виробничих площ, сукупна господарська ефективність буде виражатися комплексом показників, котрі можна показати в динаміці. У результаті аграрних реформуваль, які недостатньо торкаються проблем розвитку матеріально-технічної бази сільськогосподарських підприємств України, склався великий дефіцит машин і обладнання. Пріоритетним завданням у розвитку машинобудівної промисловості має бути випуск високопродуктивних, універсальних, технічно досконалих сільськогосподарських машин, які відповідали б міжнародним стандартам.

Головним напрямом формування якісно нової системи матеріально-технічного та сервісного обслуговування високотоварних сільськогосподарських підприємств Житомирської області з метою підвищення їх потенційної (ресурсної) конкурентоспроможності є

Таблиця 8. Оптимізація основних параметрів виробничої діяльності ФГ "Пантус-ВВ" на перспективний господарський період 2020–2022 рр. за результатами проведеного моделювання

Показник	Оптимальний прогноз (2020-2022 рр.)
Вартість товарної продукції – разом, тис. грн	15548,0
в т. ч. рослинництва	5619,4
тваринництва	6928,6
Матеріально-грошові затрати – разом, тис. грн	10290
в т. ч. рослинництва	4407
тваринництва	5883
Чистий прибуток, тис. грн	3628
Рівень рентабельності, %	36,4
Рівень товарності, %	97,6
Рівень потенційної товарної конкурентоспроможності	0,84

Джерело: власні розрахунки авторів.

створення спеціалізованої мережі служб, яка б охоплювала всі ланки, починаючи з виробництва сільськогосподарської техніки та обладнання і закінчуючи їх гарантійним та післягарантійним технічним обслуговуванням і ремонтом, консультаційною допомогою, навчанням працівників тощо. Створення такої спеціалізованої мережі служб сприятиме вирішенню проблеми забезпечення високотоварних сільськогосподарських підприємств хімічними засобами захисту рослин та мінеральними добривами. На нашу думку, основними напрямками використання матеріально-технічних ресурсів високотоварними сільськогосподарськими підприємствами регіону дослідження повинні стати розвиток машинно-технологічних станцій та обслуговуючих кооперативів, лізинг та інноваційне забезпечення цих господарств.

Аналіз досягнутих економічних показників господарської діяльності ФГ "Пантус-ВВ" свідчить про потенційні можливості до підвищення ефективності діяльності. Оптимізація розміру та структури посівних площ сільськогосподарських культур дозволяє стверджувати, що основними напрямками діяльності цього господарства на найближче майбутнє повинні стати виробництво зерна, одно— та багаторічних трав, за рахунок оптимізації та скорочення обсягів виробництва інших видів аграрної продукції.

Так, оптимізація та раціоналізація структури посівних площ сільськогосподарських культур ФГ "Пантус-ВВ" призведе до підвищення ефективності виробництва та реалізації товарної рослинницької продукції. Розрахунок елементів аграрного ресурсного потенціалу ФГ "Пантус-ВВ" відбувся за умови змінності матеріально-технічних та трудових ресурсів, а земельні ресурси залишались на тому ж рівні (табл. 8).

Отримання ФГ "Пантус-ВВ" відповідно до результатів оптимізації основних параметрів виробничої діяльності прибутку у розмірі 3628 тис. грн призведе до підвищення рівня рентабельності до 36,4%. Це дозволить підприємству отримати вільні фінансові ресурси, що можуть бути направлені на покращання якісного складу МТП, а отже, і підвищення потенційної товарної конкурентоспроможності. Проаналізувавши наявний склад машинно-тракторного парку ФГ "Пантус-ВВ", зробимо висновок, що потребує скорочення кількості зернозби-

ральних комбайнів, більшість з яких є застарілими та неефективними, і заміна їх більш продуктивними комбайнами, зокрема марки Массей-Фергюсон (MF-34). Використання цього комбайну призведе до зменшення втрат врожаю та скорочення термінів збору врожаю сільськогосподарських культур (прибуток при цьому зросте на 90 тис. грн у рік). Розміри посівних площ сільськогосподарських культур в ФГ "Пантус-ВВ" дозволять раціонально та ефективно завантажувати MF-34 протягом виробничого періоду.

Проте забезпечення лише потенційної товарної конкурентоспроможності не призведе до підвищення загального рівня конкурентоспроможності високотоварних сільськогосподарських підприємств. Тому іншим важливим етапом у вирішенні даного питання для даних підприємств Житомирської області є підвищення конкурентоспроможності сільськогосподарської продукції (поточної конкурентоспроможності).

ВИСНОВКИ З ПРОВЕДЕНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ЦЬОМУ НАПРЯМІ

Для виявлення прямого впливу можливих факторів виробництва на ефективність функціонування зовнішнього та внутрішнього середовища ФГ "Пантус-ВВ" застосуємо SWOT-аналіз. Зміст такого аналізу полягає в тому, що керівник відносить дані, корисні для використання в стратегічному плануванні, до сильних чи слабких сторін, загроз чи можливостей. Розглянемо ці фактори на прикладі SWOT-аналізу ФГ "Пантус-ВВ". За допомогою матриці SWOT-аналізу по ФГ "Пантус-ВВ", були сформовані групи факторів, які записані в поля з характерними сполученнями і які треба враховувати надалі в процесі розробки сценаріїв стратегії розвитку підприємства.

За результатами моніторингу ризикових ситуацій, які визначають економічний конкурентний розвиток сільськогосподарських підприємств, можна виділити дві групи ризиків: загальні ризики, пов'язані із можливістю впливу несприятливих факторів на всі суб'єкти господарювання, і специфічні, пов'язані з можливістю впливу несприятливих факторів на конкретний об'єкт інвестування. Неминучість виникнення ризикових ситуацій і прояв їх наслідків вимагають розробки й застосування у практичній діяльності сільськогосподарських підприємств відповідних методів попередження й реагування на них. Із цією метою рекомендуємо збільшувати норму дисконту, розраховану, виходячи із середньозваженої ціни капіталу на величину компенсації ризику. Оскільки рівень збитку галузі свинарства досліджуваного підприємства в 2019 р. у порівнянні з 2017 р. зріс більше як у 3 рази та враховуючи кон'юнктуру ринку цієї галузі, — перспективи розвитку є досить неконкурентоспроможними. Провівши ретельний аналіз галузі рослинництва ФГ "Пантус-ВВ", перед нами постало відображення критичного стану галузі. Така ситуація супроводжується збитковістю підприємства, низькою урожайністю та відсутністю ефективної технології вирощування зернових та зернобобових культур, яка потребує значних капіталовкладень. Для

забезпечення ефективного розвитку галузі рослинництва в ФГ "Пантус-ВВ", нами пропонується забезпечення вирощування озимих зернових, саме пшениці сорту "Подолька".

Література:

1. Варналій З.С. Конкуренція і підприємництво: монографія / З.С. Варналій. — К.: Знання України, 2015. — 463 с.
2. Верланов Ю.Ю. Теоретичні підходи до визначення поняття конкурентоспроможності підприємств / Ю.Ю. Верланов, І.С. Абрамова // Наукові праці: науково-методичний журнал. — Т. 89. — Вип. 76. — Економічні науки. — Миколаїв: Вид-во МДГУ ім. П. Могили. — 2008. — С. 86—94.
3. Головачова О.С. Пріоритетні напрями удосконалення регуляторної політики у сфері зовнішньої торгівлі сільськогосподарською продукцією України / О.С. Головачова // Агросвіт. — 2014. — № 17. — С. 69—75.
4. Гомза В.М. Шляхи підвищення конкурентоспроможності аграрних підприємств / В.М. Гомза // Економіка АПК. — 2014. — № 12. — С. 109—115.
5. Збарська А.В. Ефективність використання ресурсів як умова конкурентоспроможного господарювання / А.В. Збарська // Бухгалтерія в сільському господарстві. — 2013. — № 13. — С. 28—33.
6. Кондратюк О. І. Підвищення конкурентоспроможності виробництва сільськогосподарської продукції / О.І. Кондратюк. — Економіка АПК. — № 10. — 2009. — С. 109—112.
7. Мельник М.І. Формування бізнес-середовища України в умовах інституційних трансформацій: монографія / М.І. Мельник. — Львів: ІРД НАН України. — 2012. — 568 с.

References:

1. Varnalij, Z.S. (2015), Konkurentsiia i pidpriemnytstvo [Competition and entrepreneurship], Znannia Ukrainy, Kyiv, Ukraine.
  2. Verlanov, Yu.Yu. (2008), "Theoretical approaches to defining the concept of enterprise competitiveness", Naukovi pratsi: naukovo-metodychnyj zhurnal, vol. 89, pp. 86—94.
  3. Holovachova, O.S. (2014) "Priority directions of improvement of the regulatory policy in the field of foreign trade in agricultural products of Ukraine", Ahrosvit, vol. 17, pp. 69—75.
  4. Homza, V.M. (2014), "Ways to increase the competitiveness of agricultural enterprises", Ekonomika APK, vol. 12, pp. 109—115.
  5. Zbars'ka, A.V. (2013), "Resource efficiency as a condition for competitive business", Bukhhalteriiia v sil's'komu hospodarstvi, vol. 13, pp. 28—33.
  6. Kondratiuk, O.I. (2009), "Increasing the competitiveness of agricultural production", Ekonomika APK, vol. 10, pp 109—112.
  7. Mel'nyk, M.I. (2012), Formuvannia biznes-seredovyscha Ukrainy v umovakh instytutitsijnykh transformatsij [Formation of business environment of Ukraine in the conditions of institutional transformations], IRD NAN Ukrainy, L'viv, Ukraine.
- Стаття надійшла до редакції 27.12.2019 р.